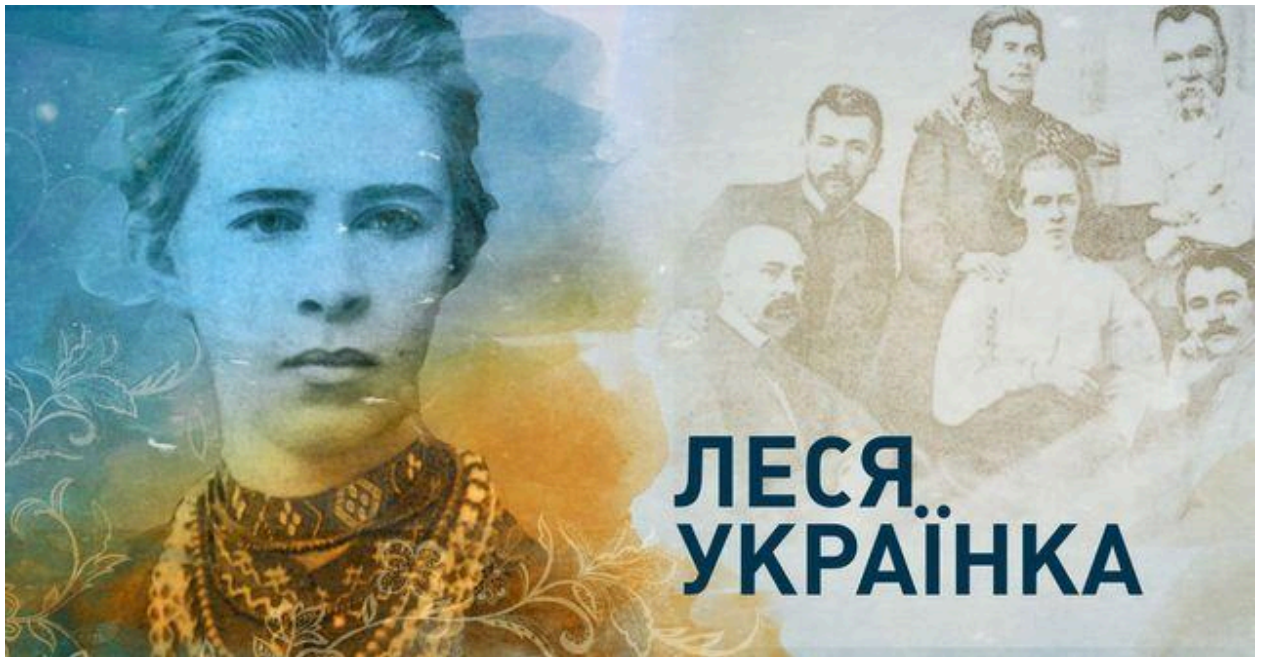

Життя і творчість Лесі Українки

*Будуть приходити люди,
вбогі й багаті, веселі й сумні,
радощі й тугу нестимуть мені,
їм промовляти душа моя буде*
Л. Українка

25 лютого минає 152 роки з дня народження видатної української письменниці, перекладачки та культурної діячки Лесі Українки.

Леся Українка – одна з найвизначніших постатей в історії української літератури. Її ставлять в один ряд із геніальними Тарасом Шевченком та Іваном Франком. Поетеса, драматург-новатор, публіцист, критик, громадський діяч – це лише незначний перелік характеристик Лесі Українки. Творчість письменниці поєднали і кохання, і любов до Батьківщини, і незламна сила духу. Її життя стало прикладом боротьби, а її зброя – це слово, яке й зараз є актуальним.

Біографія
ЛЕСЯ УКРАЇНКА
(25.02.1871 — 1913)

Справжнє ім'я Лесі Українки – Лариса Петрівна Косач-Квітка.

Леся народилась у родині українських інтелігентів Петра Антоновича Косача та Ольги Петрівни Косач (з роду Драгоманових). Петро Антонович – юрист за фахом, випускник Київського університету, більшу частину життя служив у Волинській губернії в установах у справах селян. Він був членом київської «Старої громади», де познайомився з Михайлом Петровичем Драгомановим та його молодшою сестрою Ольгою. Народилась Леся у місті Звягелі (Новограді-Волинському); в 1879 році родина переїжджає до Луцька, а в 1882 році – до власного маєтку в селі Колодяжному біля Ковеля. Саме Колодяжне, де вона формувалась як особистість, Леся вважала своєю малою батьківщиною. Серед близького оточення майбутньої поетеси були відомі культурні діячі: М. Старицький, М. Лисенко, І. Франко. У будинку Косачів часто збиралися письменники, художники й музиканти, влаштовувалися мистецькі вечори й домашні концерти.

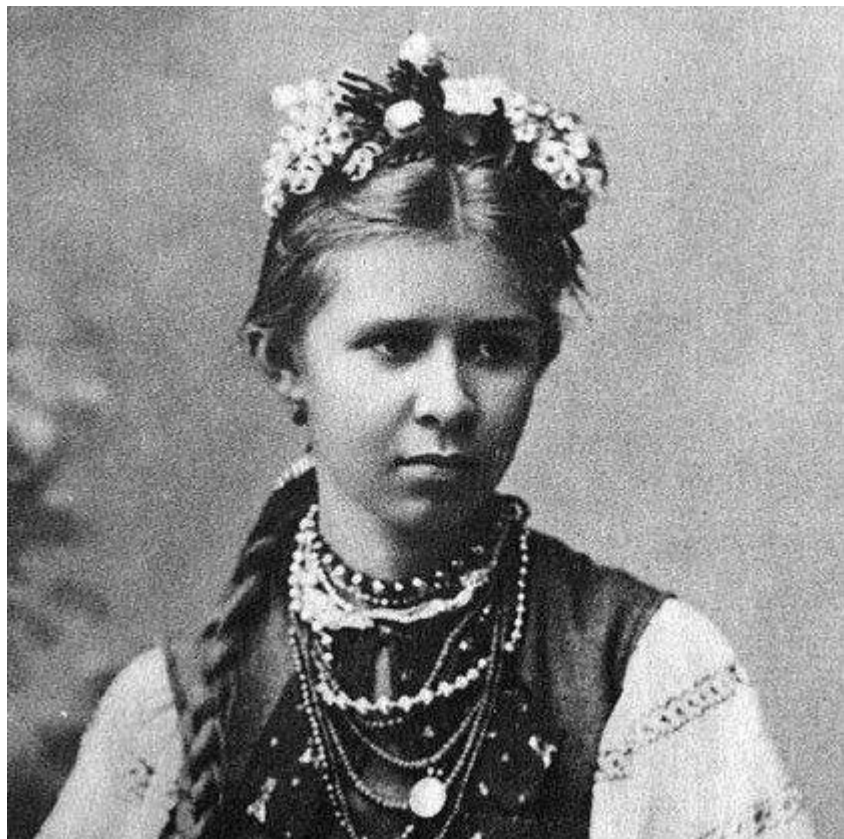
Окремо слід згадати про дядька по матері, Михайла Драгоманова, якого по праву можна назвати «духовним батьком» Лесі.

Вже у ранньому дитинстві у житті Лесі проявилися дві важливі риси – її хвороби та її надзвичайні здібності...

Леся народилась дуже кволою і потім завжди виглядала тендітною. У родині її любовно звали Зеїчкою (тоненькою билиночкою). У 1880 році у неї виявилися ознаки хронічної хвороби, яку довго не могли визначити. Виявилося, що це дуже прикра форма туберкульозу кісток (кокситу). 11.10.1883 р. Лесі було зроблено операцію на вражених кістках лівої руки, але

дуже скоро з'ясувалося, що вражено також кістки правої ноги. Болі в нозі, то стихаючи, то підсилюючись до нестерпних, переслідували Леся аж до 1899 року, коли у Берліні їй було зроблено вдалу операцію. Одужавши після неї, Леся змогла нарешті ходити відносно вільно.

Починаючи з кінця 1907 року у Лесі з'явилися ознаки туберкульозу нирок. Єдиною радістю на цю хворобу було кліматичне лікування в Єгипті, де Леся провела зимові сезони 1909 – 1910, 1911, 1912 – 1913 років. Це були паліативні заходи, які уповільнювали розвиток хвороби, але не могли її спинити. У стані крайнього виснаження від поганої роботи нирок Леся згасла на 42-у році життя у містечку Сурамі в Грузії.

Здібності

Леся навчилася читати в 4 роки, проте системної освіти вона не здобула, тому що не відвідувала гімназії. Час від часу брала приватні домашні уроки фортепіано, вже у зрілому віці навчалася в художній школі Мурашка у Києві. Та по суті її єдиним і досить суворим домашнім учителем була мати. Вона розробила власну програму навчання, що відрізнялася широтою й ґрунтовністю.

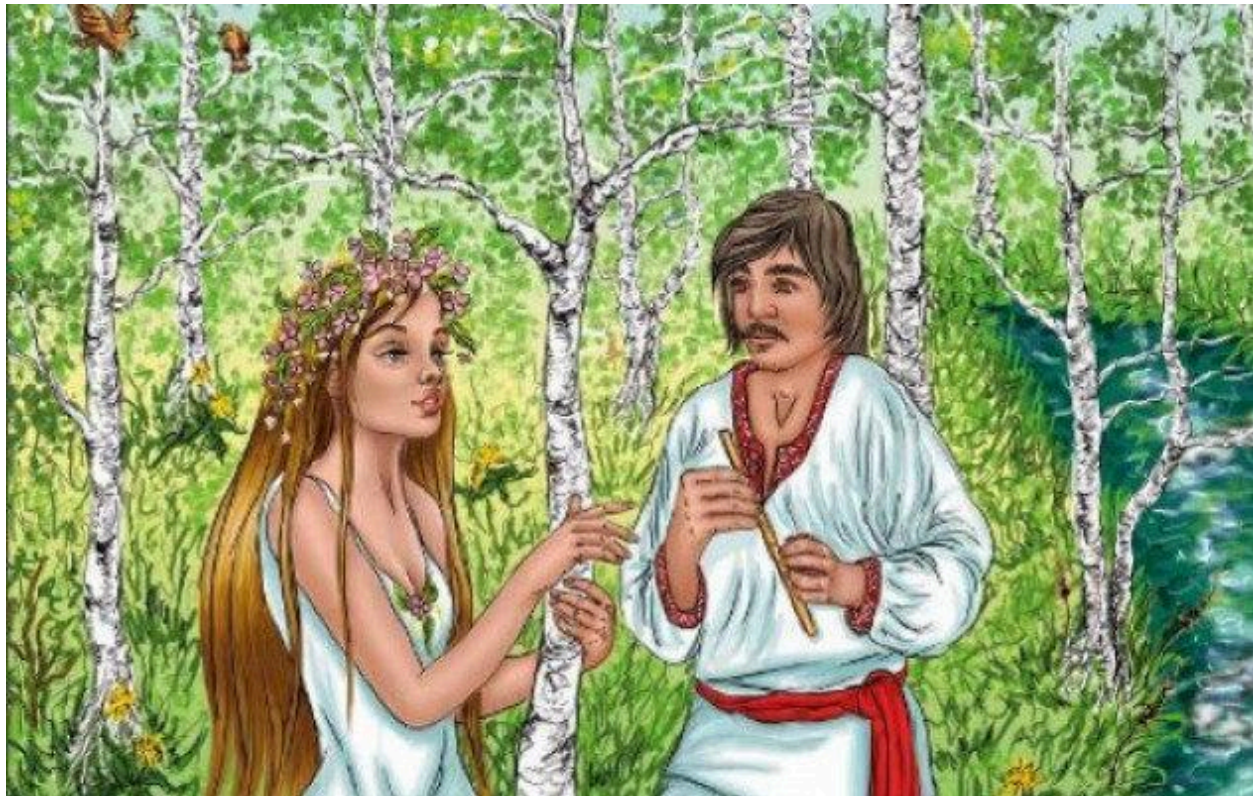
Леся дуже любила музику й мала великі здібності до гри на фортепіано. Вона не могла їх розвинути через хворобу руки.

Попри брак строгої освітньої системи, про що сама поетеса згодом дуже шкодувала, Леся Українка була освіченою людиною. На доказ цього варто зазначити таку промовисту деталь: вона знала 11 (!) мов. Вільно розмовляла українською, російською, польською, болгарською, німецькою,

французькою й італійською мовами, писала свої твори українською, російською, французькою і німецькою мовами, перекладала з давньогрецької, німецької, англійської, французької, італійської та польської мов. Вона добре знала латинську мову, а під час перебування в Єгипті почала вивчати іспанську.

Близьке знання мов відкривало перед нею всі багатства європейської літератури, новинки якої вона могла читати в оригіналах.

Про рівень її освіти свідчить ще й такий факт: у 19-літньому віці Леся самотужки написала для своїх сестер підручник «Стародавня історія східних народів», який згодом надрукували в Катеринославі.

Творчість

Свій перший вірш – «Надія» – Леся написала дев'ятирічною дівчинкою. Сталося це під враженням від арешту й заслання до Сибіру рідної тітки, Олени Косач, яка належала до київського гуртка «бунтарів». А вже у тринадцять років Ларису Косач почали друкувати. 1884 року у Львові в журналі «Зоря» опублікували два вірші («Конвалія» і «Сафо»), під якими вперше з'явилося ім'я – Леся Українка.

Основна тема творчості Лесі Українки – це національно-визвольна боротьба українського народу, упевненість у неминучій перемозі в цій боротьбі. Починаючи від таких ранніх творів, як поема «Самсон» (1888) та поетичний цикл «Сльози-перли» (1891), через високу патетику «Невільничих пісень» (1895 – 96) – аж до «Триптиха» та «Оргії» (1913), завершених в

останній рік її життя – Леся Українка давала все нові й нові образи безкомпромісних борців за свободу проти тиранії усякого роду.

Ця політична поезія ніколи не була агітацією, пристосованою виключно до потреб біжучої хвилини. Не даючи ніяких порад щодо програми й тактики революційної боротьби, щодо конкретних шляхів втілення ідеалів свободи, і навіть не називаючи слова «Україна», Леся показувала романтичні картини цієї боротьби.

З якої б області вона не брала свої сюжети – чи з давнього Єгипту («В дому роботи», 1906), чи з історії давніх євреїв («У полоні», 1903, «На руїнах», 1904), чи з доби раннього християнства («Руфін і Прісцилла», 1908, «Адвокат Мартіан», 1911), чи з європейського середньовіччя («Роберт Брюс», «Давня казка», 1893) – скрізь ми бачимо чітко окреслених позитивних героїв, уособлення мужності, чесності, відданості ідеалам. І бачимо табір знахабнілих від безкарності деспотів, уособлення насильства, розбещеності й деморалізації. Зіткнення цих сил, у відповідності до правил романтизму, найчастіше закінчується трагічно, але завжди загибель героїв у Лесі Українки виявляється необхідним кроком до перемоги.

Основними джерелами творчості Лесі Українки були її внутрішні переживання та літературні враження (на яких засновані згадані вище твори). Її переживання відбилися у цілому ряді блискучих ліричних поезій, починаючи від раннього циклу «Зоряне небо» (1891) – аж до циклів «Весна в Єгипті» (1910) та «З подорожньої книжки» (1911), написаних у повному розквіті її таланту. З цього ж джерела випливають і деякі інші її твори, наприклад, оповідання «Голосні струни» (1897).

Натомість спостереження над сучасним життям, котрі звичайно є джерелом творчості письменника, не мали для Лесі Українки істотного значення, хоча такі її твори як повість «Одинак» (1894) або оповідання «Над морем» (1898) випливають саме з цього третього джерела.

Стильові пошуки Лесі Українки не обмежувались романтизмом: маємо її твори в дусі декадентизму («Блакитна троянда», 1896), реалізму (вже згадані «Одинак», «Над морем», «Приязнь», 1905) і навіть чистого естетизму без виразної ідейної спрямованості («Лісова пісня», 1911). Проте романтичний стиль завжди залишався панівним у її творчості.

Фольклор

Фольклор займає особливе місце у творчості Лесі Українки. Починаючи з дитячих вражень (поема в народному дусі «Русалка») і закінчуючи останньою казкою «Про велета», він органічно входить у поетичний світ письменниці. Вона записує з уст селян обряди, пісні, думи, балади, казки. Вже на початку 90-х рр. Леся Українка друкує в «Житі і слові» збірку «Купала на Волині». Широтою інтересів відзначається рукописний зошит пісень із с. Колодяжне, куди ввійшли веснянки, колядки, весільні, родинно-побутові, жнивварські та ліричні пісні. Під час перебування у Карпатах поетеса записувала гуцульські мелодії; в 1903р. вона друкує збірник «Дитячі гри, пісні, казки». У 1904р. у неї виникає задум видати «Народні пісні до танцю» (54 тексти). Леся Українка стає ініціатором видання українського героїчного епосу, у 1908р. записує на фонографі думи у виконанні кобзаря з Харківщини Г. Гончаренка. 30 записів веснянок і обжинкових пісень з голосу Лесі Українки зробив композитор М. Лисенко. 225 пісень увійшли до книги «Народні мелодії. З голосу Лесі Українки», яку впорядкував і видав 1917р. К. Квітка. У 1908 – 1910 рр. стараннями поетеси була організована експедиція Ф. Колесси для записування народних дум на Полтавщині, й у 1910 – 1913 рр. у Львові вийшли два томи цих записів («Мелодії українських народних дум»), які стали визначним явищем світової фольклористики.

Через хворобу Лесі Українці доводилося багато подорожувати. Вона лікувалася в Криму і на Кавказі, у Німеччині і Швейцарії, в Італії та Єгипті. І хоча чужина завжди викликала у неї тугу за рідним краєм, але й збагачувала новими враженнями, знанням життя інших народів, зміцнювала й поглиблювала інтернаціональні мотиви її творчості.

Інтернет-ресурси:

<https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=1752>

https://www.l-ukrainka.name/uk/Biography.html#google_vignette
https://maximum.fm/citati-pro-ukrayinu-najkrashchi-krilati-vislovi-pro-batki-vshchinu_n166065

<https://md-eksperiment.org/post/20180519-lesya-ukrayinka-pid-gnitom-such-asnoyi-sovyetskoyi-cenzuri>

<https://vechirniy.kyiv.ua/news/79151/>

<https://www.unian.ua/lite/holidays/den-rozhdeniya-lesi-ukrainki-biografiya-i-citaty-poetessy-12156501.html>

<https://dovidka.biz.ua/lesya-ukrayinka-biografiya-korotko/>